

YABANCI UYRUKLULARIN/İŞVERENLERİNİN İZİN ve BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜKLERİ, DENETİMİ ve YAPTIRIMLARI

Tevfik BAYHAN (*)

1 - GİRİŞ

Çalışma hayatını düzenleyen mevzuat çeşitli kanun, tüzük ve yönetmeliklerle düzenlenmiştir. “Çalışma” olgusu da bu özelliği nedeniyle çeşitli kurum ve görevlilerin yetki sahası içerisinde yer almakta ve bu kurum ve görevliler kendi yetki sahasına giren konularda bir işyerindeki çalışma koşullarını ve çalışanları inceleme konusu yapabilmektedir. Nitekim, Türkiye’de çalışacak bir yabancının;

- Çalışma izni (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı),
- Çalışma vizesi (Türkiye’nin dış temsilcilikleri),
- Çalışma amaçlı ikamet tezkeresi (ilgili emniyet makamları,)

alma işlemlerini tamamlamış olması gerekmekte olup, bir milyona yakın yabancının (çoğunluğu izinsiz olmak üzere) çalıştığı/çalıştırıldığı tahmin edilmektedir. Bu yazımızda, çalışma izni, çalışma vizesi ve ikamet tezkeresi yükümlü-

lükleri ile yabancı uyrukluların izinsiz çalıştırılmasına ilişkin yaptırımlar ve uygulama şekli hakkında kısaca bilgi verilecektir.

2- YABANCI

UYRUKLULARIN/İŞVERENLERİNİN İZİN ve BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜKLERİ, DENETİMİ ve YAPTIRIMLARI

2.1- Çalışma İzni Bakımından

1- Yükümlülük: Ülkemizde çalışmak isteyen yabancılar Yabancıların çalıştırılması ve çalışma izni alınmasına ilişkin genel düzenlemeler, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve bu kanuna dayanarak yayımlanan Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği’nde (YÇİKUY) belirlenmiştir. Kanun metninde çalışma izni olarak çalışacak yabancıların çalışma şartları bakımından farklı kanunlara tabi olabileceği düşünülerek “işçi” kavramı yerine “çalışan” kavramının kullanıldığını görmekteyiz. Bağımlı çalışan ise; “gerçek veya tüzel kişiliği haiz bir veya birden fazla işveren

(*) ÇSGB İş Müfettişi

emrinde ücret, aylık, komisyon ve benzeri karşılığı çalışan yabancı” şeklinde tanımlanmıştır.

Kanuna göre; yabancıların ülkemizde çalışabilmelerine ilişkin temel kural; Türkiye’nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, Türkiye’de bağımlı veya bağımsız çalışmaya başlamadan önce izin alınmasıdır. Ülke menfaatlerinin gerekli kıldığı hallerde veya mücbir nedenlere bağlı olarak, çalışmaya başlamadan önce ilgili makama bilgi vermek koşuluyla, çalışma süresi bir ayı geçmemek ve Bakanlık onayı alınmak suretiyle çalışma izni işe başladıktan sonra da verilebilmektedir. Ayrıca, kanunda öngörülen sürelerle bağlı olmaksızın çalışma izni verilebilecek istisnai haller (md.8) ile özel kanunlarda belirlenen hükümler saklı kalmak ve yabancı ile işverenin diğer kanunlardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmeleri kaydıyla çalışma izni alınmasına gerek bulunmayan hallere de yer verilmiştir. (YÇIKUY. md.55)

2- İzin Verme Yetkisi ve Bildirim: Çalışma izni verme yetkisi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’na verilerek, yabancı çalıştıran işverenlerin yabancının çalışmaya başladığı tarihten, çalışma izninin verildiği tarihten itibaren 30 gün içerisinde çalışmaya başlamaması halinde bu sürenin bitiminden itibaren ve herhangi bir nedenle iş sözleşmesinin sona erdiği tarihten itibaren, en geç 15 gün içerisinde durumu Bakanlığa bildirmesine hükmetmiştir.(4817/18)

3- Denetim: 4817 sayılı kanun kapsamına giren yabancıların ve işverenlerin bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediklerinin denetimine ilişkin yetki kural olarak Bakanlık İş Müfettişleri ve Sosyal Sigortalar Kuru-

mu Sigorta Müfettişlerine(halen SGK Müfettişleri) verilmiştir. Ancak, genel bütçeye dahil daireler ve katma bütçeli idarelerin teftiş ve denetim elemanlarının da kendi mevzuatları gereğince işyerlerinde yapacakları her türlü denetim ve incelemeler sırasında, yabancı çalıştıran işverenlerle yabancıların bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediklerini de denetlemeleri ve denetim sonuçlarını ayrıca Bakanlığa bildirmeleri istenilmiştir.

4- Yaptırım: Çalışma izni alınmaması veya bildirim yapılmaması halinde, çalıştırılan her yabancı uyruklu için, idari para cezası yaptırımı öngörülmüştür. Cezalar tekrarı halinde cezalar bir kat ve her yıl yeniden değerlendirilme oranında artırılmaktadır. Yükümlülüğe aykırı eylemin Kanunun 21. maddesi gereğince yaptırıma tabi tutulmasında; izinsiz çalış(tır)ma ve süresi içerisinde bildirimde bulunmama kabahatinin olduğu tarih ve bu tarihteki veriler esas alınacaktır. Ayrıca, Kabahatler Kanunu’nun 20. maddesinde belirtilen “Soruşturma Zamanaşımı”da izinsiz çalış(tır)ma fiilinin gerçekleştiği ve/veya bildirim süresinin sona erdiği tarih itibarıyla başlayacaktır. Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun’a göre uygulanan idari para cezalarına karşı, kararın tebliği veya tefhimi tarihinden itibaren öngörülen 7 günlük süre 08.02.2008 tarihinde temel ceza kanunlarına uyum amacıyla yayımlanan 5728 sayılı kanunla 15 güne çıkarılmış olup, cezanın muhatapları en geç 15 gün içinde sulh ceza mahkemesine dava açabileceklerdir. Yaptırımın soruşturma zamanaşımını da gözetenek 2007 yılından bu yana olan tutarları aşağıdaki gibidir.

Ceza ve Muhalefet Madde No.		2007 yılı Ceza Miktarı (YTL)	01.01.2008-08.02.2008 arası Uygulanacak Ceza Miktarı (TL)	08.02.2008 Tarihinden İtibaren Uygulanacak Ceza Miktarı (TL)	2009 yılı Ceza Miktarı (TL)	Açıklama
21/1	18	421.-	451.-	250.-	280.-	Bildirim yükümlülüğünü süresi içinde yerine getirmeyenbağımsız çalışan yabancı ile yabancı çalıştıran işverene herbir yabancı için.Tekrarı halinde bir kat artırılır.
21/2	4	844.-	904.-	500.-	560.-	Çalışma izni olmaksızın bağımlı çalışan yabancıya uygulanır.Tekrarı halinde bir kat artırılır.
21/3	4	4.227.-	4531.-	5000.-	5.600.-	Çalışma izni bulunmayan yabancıyı çalıştıran işveren veya vekillerine her bir yabancı için.Tekrarı halinde bir kat artırılır.
21/5	4	1689.-	1810.-	2000.-	2.240.-	Varsa işyeri veya işyerlerinin Bakanlık bölge müdürlerince kapatılması kararı alınır.Tekrarı hâlinde, varsa işyeri veya işyerlerinin kapatılmasını yanı sıra idarî para cezası bir kat artırılarak uygulanır.

2.2- Çalışma Vizesi ve Çalışma Amaçlı İkamet Tezkeresi Bakımından

1- Yükümlülük ve Bildirim: Yabancı uyruklu şahısların ülkemize giriş, çıkış, ikamet ve çalışabilme usulleri ile pasaport ve vize uygulamalarının 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanununda düzenlendiğini görmekteyiz. 5682 sayılı kanunun 2. maddesine göre; “... yabancılar Türkiye’ye girebilmek ve Türkiye’den çıkabilmek için yolcu giriş - çıkış kapılarındaki polis makamlarına usulüne uygun ve muteber pasaport veya pasaport yerine geçerli bir vesika ibraz etmeye mecburdurlar.” 5. maddesine göre ise; “Bu kanunda derpiş edilen istisnalar dışında yabancıların Türkiye sınırlarından içeriye girebilmek için yetkili Türk makamlarından vize almaları mecburidir. Vizesiz olarak Türkiye sınırlarına gelenlerin memlekete kabulü ilgili emniyet makamlarının müsaadesine bağlıdır.” Öte yandan,

kanunun sair maddeleriyle İçişleri Bakanlığı’na yabancıların ülkeye giriş ve çıkışlarında, ülkede kaldıkları süre içerisinde pasaport ve vize kontrolü yapma yetkisi verilmiş olup, bu görevler uygulamada kolluk kuvvetleri tarafından yerine getirilmektedir.

Öte yandan, 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunun 3 ncü maddesi uyarınca da, “iş tutmak amacıyla Türkiye’ye gelen yabancıların çalışmaya başlamadan evvel ikamet tezkeresi alma zorunluluğunu getirilmekte”, 15 nci maddesiyle “İş Tutan Yabancıların Mükellefiyetleri” ve 16 ncı maddesiyle ise “Yanlarında Yabancı Çalıştıranların Mükellefiyeti” düzenlenmektedir. 15 nci maddeyle, “yabancı çalışana işe başladıklarından itibaren en çok 15 gün zarfında ikamet ettikleri yerin polis veya jandarma karakoluna bizzat veya bilvasıta haber verme ve ikamet tezkerelerine kaydettirme” yükümlülüğü 16 ncı maddeyle ise; “Evlerinde

veya idareleri altında bulunan yerlerde bir yabancıyı her hangi bir sıfatla çalıştıran hakiki veya hükmi her şahsın o yabancının adını ve soyadını, tabiiyetini, mesleğini, taşıdığı ikamet tezkeresinin tarih ve sayısını, ikametgah adresini ve gördüğü işle aldığı maaş ve ücret miktarını gösterir imzalı bir beyannameyi yabancının işe başlamasını takip eden en çok 15 gün içinde en yakın polis veya jandarma karakoluna verme" mecburiyeti getirilmiştir.

2- Denetim: 5683 sayılı yasanın 3, 15, 16 ncı maddeleri gereği kolluk güçleri çalışırken gördükleri yabancıların çalışma amaçlı ikamet tezkerelerinin olup olmadığını araştırma yetkisini haizdirler. Ayrıca, 5682 sayılı kanun gereği çalışırken gördükleri yabancıların vizelerini inceleyerek vizesinin "çalışma amaçlı" olup olmadığını kontrolünü yapma konusunda da görevli ve yetkilidirler. 5683 sayılı kanunun 19. maddesine göre; yabancılar, hüviyet varakasını, ikamet tezkerelerini veya pasaport ve kontrol fişlerini her istenilde polis veya jandarmaya göstermeğe mecburdurlar. Öte yandan, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 79 ncu ve 80 nci maddesinde yer alan "Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti" başlıklı bölümünde yabancı uyruklu şahısların yasal olmayan yollardan ülkeye sokulması veya zorla çalıştırılmasının yasaklandığını, kolluk güçlerinin bu konuda da araştırma görev ve yetkileri bulunduğunu belirtmekle yetinelim.

3- Yaptırım: 5682 sayılı Pasaport Kanunu 34. maddesinde; "Türkiye Cumhuriyeti sınırlarından her nasılsa pasaportsuz olarak girebilmiş olan yabancılar için ... adli para veya 1 aydan 6 aya kadar hapis cezasıyla veya her ikisiyle cezalandırılmasını, bu yabancıların cezalarını çektikten sonra sınır dışı edilmesini" ve 35. maddesinde de; "Bakanlar Kurulunca tayin olunan mahallerden başka yerlerden Türkiye'ye giren veya Türki-

ye'den çıkanların usulüne uygun pasaport veya vesika taşısalar bile ... hafif para veya bir aydan 6 aya kadar hafif hapis cezasıyla veya her ikisiyle cezalandırılmasını" öngörmüştür. Yazılı cezalar Sulh Ceza mahkemelerince hükmolunacaktır.

5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunla ise yükümlülüklerle aykırı davranan yabancı uyruklunun sınırdışı edilmesi ve idari para cezası uygulanması öngörülmüştür. Kanunun 18 inci maddesi uyarınca; "İçişleri Bakanlığınca memlekette kalması umumi güvenliğe, siyasi ve idari icaplara aykırı sayılan yabancılar verilecek muayyen müddet zarfında Türkiye'den çıkmağa davet olunur. Bu müddetin sonunda Türkiye'yi terketmeyenler sınır dışı edilebilirler." 22. maddesine göre ise; "Türkiye'den sınır dışı edilenler İçişleri Bakanlığının hususi müsaadesi alınmadıkça Türkiye'ye dönmeyiz, bunlardan ağır ceza mahkemesinin görevine giren bir suçtan dolayı Türkiye'de mahkûm olmuş ve cezası çektilirerek sınır dışı edilmiş olanlar bir daha Türkiye'ye giremezler; ancak İçişleri Bakanlığının müsaadesiyle durmadan transit geçmeleri caizdir." Öte yandan, kanun makbul bir sebebe müstenit olmaksızın çalışma amaçlı ikamet tezkeresi olmaksızın çalışan yabancı uyrukluya da kanunun 15 inci maddesine muhalefetten aynı kanunun 24 üncü maddesi gereğince mahallî mülkî amir tarafından yüz Türk Lirası idarî para cezası verilmesini istemiştir. Ceza yeniden değerlendirme oranıyla birlikte 2009 yılında 112.-TL olarak uygulanacaktır.

2.3- İzinsiz Yabancı Uyruklu

Çalış(tırıl)masının Denetiminde Koordinasyon

4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun 20 nci maddesine göre; "Bu Kanun kapsamına giren yabancıların ve işverenlerin bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yeri-

ne getirip getirmedikleri Bakanlık iş müfettişleri ve SGK müfettişleri tarafından denetlenir.” denildikten sonra; genel bütçeye dahil daireler ve katma bütçeli idarelerin teftiş ve denetim elemanlarının da kendi mevzuatları gereğince işyerlerinde yapacakları her türlü denetim ve incelemeler sırasında, yabancı çalıştıran işverenlerle yabancıların bu Kanundan doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediklerini de denetlemeleri ve denetim sonuçlarını ayrıca Bakanlığa bildirmeleri istenilmiştir. 21 nci maddesine göre ise; “Bu Kanuna göre idari para cezası ile cezalandırılan bağımlı veya bağımsız çalışan yabancılar ile yabancı çalıştıran işverenler İçişleri Bakanlığına bildirilir.” Öte yandan, kolluk kuvvetleri de 5682, 5683 ve 5237 sayılı vb. kanunlar gereği yaptıkları kontrollerde yabancı uyrukluların izinsiz olarak çalıştıklarını tespit etmeleri halinde 4817 sayılı kanun bakımından gerekli inceleme ve işlemlerin yapılabilmesi bakımından Bakanlık görevli birimlerine bildirimlerde bulunmaktadır.

3- SONUÇ

Yabancı uyruklu çalıştırılabilmesi için çeşitli kanunlarla izin alınması öngörülmüş olup, bu izinlerin başında, çalışma izni (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı), çalışma vizesi (Türkiye’nin dış temsilcilikleri) ve çalışma amaçlı ikamet tezkeresi (ilgili emniyet makamlar) gelmektedir. Bu kanunlarda, yabancı uyrukluların ve işverenlerin izinsiz çalış(tırıl)maları durumunda ise, idari para cezası öngörüldüğü gibi kimi durumlarda adli para cezası ve hapis cezası da uygulanabilmektedir. Hatta, İstihdam Paketi olarak bilinen 5763 sayılı kanunla izinsiz yabancı uyruklu çalıştırılmasına aracılık için de yaptırım getirilmiştir. Bu nedenlerle, yabancı uyruklu istihdam etmek isteyen işverenlerin izin ve bildirim düzenlemelerine uyma konusunda dikkatli olmaları lehlerine olacaktır.

Genel bütçeye dahil daireler ve katma bütçeli idarelerin teftiş ve denetim elemanlarının ise, kendi mevzuatları gereğince işyerlerinde yapacakları her türlü denetim ve incelemeler sırasında yabancı uyrukluların kaçak olup olmadıklarını irdeleyerek kaçak yabancılar için işlem yapılmasını sağlamaları, ekonomik kriz ortamında ülkemiz insanlarına istihdam alanı açacak olmasının ötesinde aynı zamanda bir yükümlülüktür.